

VOYAGA YETMAGANLARGA NISBATAN OZODLIKDAN MAHRUM
QILISHGA MUQOBIL JAZOLARNI IJRO ETISHNING O‘ZIGA XOS
JIHATLARI

Kulturayeva Sarvinoz Sadridin qizi

Yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: maqolada muallif tomonidan voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijro etish bilan bog‘liq masalalar bayon etilgan. Shuningdek, bu boradagi qonun hujjatlarini takomillashtirish yuzasidan ayrim takliflar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: voyaga yetmaganlar, jinoiy jazo, jarima, axloq tuzatish ishlari, majburiy jamoat ishlari, ozodlikni cheklash.

Jinoiy jazolarning liberallashtirilishi qonun ustuvorligini ta‘minlashning muhim shartlaridan biri hisoblanib, ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni tayinlash jazodan ko‘zlangan maqsadga samarali erishishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga egadir. Bu borada, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 7 noyabrdagi PQ–4006-sonli “Jinoiyat-ijroiya qonunchiligini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaroriga asosan tasdiqlangan **2019–2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasi jinoiyat-ijroiya qonunchiligini takomillashtirish Konsepsiyasida** jinoiy jazolarning ijrosini ta‘minlash sohasidagi normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijro etish mexanizmlarini tubdan qayta ko‘rib chiqish va ular samaradorligini oshirish [1] belgilanganligini ta‘kidlash lozim.

Shuningdek, ushbu qaror bilan ichki ishlar organlarining ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijro etish bo‘yicha faoliyatini boshqa davlat organlari va tashkilotlari, shuningdek jamoat tuzilmalari bilan o‘zaro hamkorlikda samarali tashkil etish maqsadida 2019-yil 1-yanvardan e‘tiboran, O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Huquqbuzarliklar profilaktikasi bosh boshqarmasining Ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijro etilishini nazorat qilish boshqarmasi va uning hududiy bo‘linmalari negizida vazirlikning Jazoni ijro etish bosh boshqarmasi huzuridagi Probatsiya xizmati va tegishli uning hududiy bo‘linmalari tashkil etildi, ushbu tuzilmalarning asosiy

vazifalaridan biri bu ozodlikdan mahrum qilishga muqobil bo‘lgan jazolarni ijro etishdir.

Qayd etish lozimki, amaldagi jinoyat qonunchiligiga asosan voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan jazolar tizimida ozodlikdan mahrum qilishga muqobil bo‘lgan jazolar – jarima, axloq tuzatish ishlari, majburiy jamoat ishlari hamda ozodlikni cheklashning belgilanishidan ko‘zlangan asosiy maqsad ham ularni jamiyatdan ajratmagan holda jinoyat sodir etgan voyaga yetmagan shaxslarni axloqan tuzatish, tarbiyalash hamda ular tomonidan qayta jinoyat sodir etilishini oldini olish bo‘lib, bunday turdagi jazo tizimining jinoyat qonunchiligida o‘z ifodasini topganligi insonparvarlik nuqtai nazaridan ham, odillik nuqtai nazarida ham maqsadga muvofiqdir.

Voyaga yetmaganlarni axloqan tuzatish va tarbiyalashda tayinlangan jazoni ijro etishning qanchalik samarali tashkil etilganligi ahamiyatlidir. Bu borada, yuridik fanlar doktori, professor N.S.Salayevning fikrini keltirish o‘rinli. Faqatgina mahkum axloqan tuzalgan va u tomonidan boshqa jinoyatlar sodir etilishining oldi olingan hollardagina jazoning maqsadlariga erishilgan deb hisoblash mumkin. Ushbu yakuniy maqsad esa o‘z navbatida, ko‘p jihatdan har qanda turdagi jazoni ijro etish sifatiga, qonuniyligiga, huquqiy mexanizmning adolatliligiga, eng muhimi, jazoni ijro etishda differentsiatsiya va individualizatsiya prinsiplarining huquqni qo‘llash amaliyotiga tatbiq etilishiga bevosita bog‘liqdir [2].

Voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan jazolar o‘zining ijro etish tartibi hamda jazoni o‘tash shartlari bilan farqlanib, voyaga yetmaganlarga nisbatan jinoyat-ijroiya qonunchiligida bunday tartibning nazarda tutilganligi adolat, insonparvarlik hamda jazoni ijro etishda differentsiatsiya va individuallashtirishga rioya etish prinsiplarining mazmun-mohiyatidan kelib chiqqanligi bilan belgilanadi.

Ta’kidlash lozimki, voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan jazolarni ijro etish uchun O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksining 5-moddasiga asosan sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi asos bo‘ladi. Jazoga hukm qilingan voyaga yetmagan shaxsning jinoyat-ijroiya huquqiy munosabatlarga kirishish jarayoni ham aynan hukm qonuniy kuchga kirgan vaqtdan boshlanadi va mazkur munosabat shaxs sud tomonidan belgilangan jazoni o‘tab bo‘lgunga qadar yoki jazodan ozod etilgunga qadar davom etadi.

Shu o‘rinda voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan ozodlikdan mahrum qilishga muqobil bo‘lgan jazolarni ijro etishning o‘ziga xos xususiyatlariga to‘xtalib o‘tishimiz maqsadga muvofiq. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksining 19-moddasiga asosan o‘n sakkiz yoshga to‘lmasdan turib

jinoyat sodir etgan va jarima tariqasidagi jazoga hukm qilingan voyaga yetmagan shaxslarga jarima jazosini ijro etishning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- jarimani ixtiyoriy ravishda to'lashi mumkin bo'lgan muddat hukm qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab olti oylik muddatni tashkil etadi;

- jarima ixtiyoriy ijro etilmagan taqdirda majburiy ijro etish choralari qo'llanilmaydi;

- agar belgilangan muddatda jarimani to'liq miqdorda to'lashga mahkumning imkoni bo'lmasa, sud uning iltimosnomasiga ko'ra hukmning ijrosini Jinoyat-protsessual kodeksining [533-moddasida](#) belgilangan tartibda kechiktirishi yoki jarimani bo'lib-bo'lib to'lashga ruxsat etishi mumkin.

Ta'kidlash lozimki, agar jarima tegishli moddada muqobil jazo chorasi sifatida sanksiyada ko'rsatilgan bo'lsa, uni tayinlash orqali aybdorning mulkiy manfaatlariga ta'sir ko'rsatilib, jazoning maqsadiga (tarbiyalash va mahkum tomonidan yangi jinoyat sodir etilishining oldini olish) erishish mumkin bo'lgan taqdirdagina voyaga yetmaganlarga nisbatan qo'llanilishi mumkin [3, B.16].

Jarima tariqasidagi jazoni ijro etish boshqa turdagi jinoiy jazolardan farqli ravishda O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Majburiy ijro byurosi tomonidan amalga oshiriladi. Shu bilan bir qatorda, O'zbekiston Respublikasi "Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish to'g'risida"gi Qonunining [32¹-moddasi](#)da jarimani to'lashdan bo'yin tovlash oqibatlari belgilangan bo'lib, quyidagi holatlardan biri mavjud bo'lganda davlat ijrochisi jarima tariqasidagi jazoni jazoning boshqa turi bilan almashtirish to'g'risidagi taqdimnoma bilan sudga o'n kunlik muddat ichida murojaat qilishi lozim [4], jumladan:

- agar hukm qilingan shaxs jazo tariqasida tayinlangan jarimani majburiy ijro etish uchun belgilangan muddatlarda to'lashdan bo'yin tovlasa;

- qarzdorda undiruv qaratilishi mumkin bo'lgan mol-mulk mavjud emasligi tufayli majburiy ijro etish uchun belgilangan muddat mobaynida jarimani undirishning imkoni bo'lmasa;

- kechiktirish muddati tugaganidan keyin jarima to'lanmagan yoki jarimani bo'lib-bo'lib to'lash shartlari buzilgan taqdirda.

Qayd etish lozimki, amaldagi Jinoyat-ijroiya qonunchiligida jarima tariqasidagi jazoni bo'lib-bo'lib to'lash nazarda tutilgan bo'lsa-da, jarimani bo'lib-bo'lib to'lash qanday tartib asosida amalga oshirilishi, bo'lib-bo'lib to'lashda jarimaning to'lanishi lozim bo'lgan muayyan miqdori va uni to'lash muddatlari aniq belgilanmagan, bu esa o'z navbatida huquqni qo'llash amaliyotida mazkur jazoni ijro

etish to'g'risidagi normalarini turli xil tarzida talqin etilishi hamda qo'llanilishiga sabab bo'lmoqda.

Xorijiy davlatlar, xususan Rossiya Federatsiyasi Jinoyat kodeksining 88-moddasi ikkinchi qismida jarima jazosini ijro etish voyaga yetmagan mahkumlarning ota-onasi yoxud ularning qonuniy vakillari roziligi bilan ular tomonidan ijro etilishi mumkinligi belgilangan. Bugungi kunda esa mazkur tartib jazodan ko'zlangan maqsadga erishishda samarali yordam bermayotganligi uchun ko'plab muhokamalarga sabab bo'lmoqda.

Fransiya va Germaniya jinoyat-ijroiya qonunchiligida jarimani bo'lib-bo'lib to'lashning kunlik, haftalik va oylik miqdorlari belgilab qo'yilgan bo'lib, bunda muayyan ish bilan mashg'ul bo'lgan voyaga yetmaganning mustaqil daromad manbai miqdori e'tiborga olinadi. Bir yo'la to'lab yuboriladigan jarima esa nafaqat pul ko'rinishda, balki mulkiy xarakterdagi boshqa buyum yoxud predmetni berish shaklida ham ijro etilishi mumkin [5].

Voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan jazolardan biri majburiy jamoat ishlari jazosi bo'lib, mazkur jazoni ijro etish voyaga yetmagan mahkumning yashash joyidagi tuman (shahar) ichki ishlar organlari probatsiya bo'linmasi tomonidan amalga oshiriladi. ushbu tuzilmalarning asosiy vazifalaridan biri bu ozodlikdan mahrum qilishga muqobil bo'lgan jazolarni ijro etishdir.

Majburiy jamoat ishlari jazosini ijro etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksi hamda Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-maydagi 346-son qarori bilan tasdiqlangan "Majburiy jamoat ishlari tariqasidagi jazoning ijrosini tashkil etish tartibi haqida"gi [nizom](#)da belgilangan. Majburiy jamoat ishlariga hukm qilingan shaxs jazoni o'tashga sudning hukm qonuniy kuchga kirganligi haqidagi xabarnomasi kelib tuman (shahar) ichki ishlar organlari probatsiya bo'linmasiga kelib tushgan kundan e'tiboran o'n kundan kechiktirmay jalb qilinadi va jazo bepul asosda bajariladi.

Mazkur jazoni voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlash va ijro etishning o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundaki, "Majburiy jamoat ishlari tariqasidagi jazoning ijrosini tashkil etish tartibi haqida"gi [nizom](#)ning 3-bandida majburiy jamoat ishlari jazosini o'n olti yoshga to'lmagan shaxslarga nisbatan qo'llanilmasligi belgilanganligidan kelib chiqib, shuni aytishimiz mumkinki, ushbu jazo faqatgina 16 – 18 yoshdagi voyaga yetmaganlarga nisbatan qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, jazoni ijro etishda voyaga yetmaganlar agrosanoat kompleksidagi mavsumiy ishlar – mavsumiy qishloq xo'jaligi ishlaridan quyidagilarni bajarishga jalb etishlari taqiqlanadi:

- meva-sabzavot mahsulotlarini yig'ishtirish;
- paxta terish;
- ekinlarni o'tash [6].

Ta'kidlash lozimki, mahkumni majburiy jamoat ishlariga jalb qilishda agar majburiy jamoat ishlari turlari ro'yxatiga mos bo'lsa, mahkumning kasbiy ko'nikmalari (mavjud bo'lganda), sodir etilgan jinoyat turi, mahkum ish va (yoki) o'qishga ega bo'lsa – asosiy ish va (yoki) o'qish jadvali, yoshi, sog'lig'i kabi holatlar e'tiborga olinishi lozim. Voyaga yetmagan mahkum majburiy jamoat ishlariga jalb qilinganda ishlarning turlari va mazmuni quyidagi talablarga javob berishi talab etiladi, jumladan:

- ish voyaga yetmaganlarning qo'lidan keladigan (kuchi yetadigan) bo'lishi shart;
- ish maqbul ishchanlik qobiliyatini, foydali hayotiy ko'nikma va bilimlarni rivojlantirishga imkon yaratishi lozim.

Majburiy jamoat ishlari jazosi faqat mehnatga layoqatli voyaga yetmaganlarga nisbatan oltmish soatdan ikki yuz qirq soatgacha bo'lgan muddatga tayinlanadi. Voyaga yetmagan tomonidan o'taladigan majburiy jamoat ishlari vaqti dam olish kunlari va mahkum o'qishda yoxud asosiy ishda band bo'lmagan kunlari uch soatdan, ish kunlari, o'quv mashg'ulotlari o'tkaziladigan kunlari esa — ikki soatdan, biroq haftasiga uch kundan oshmasligi lozim.

Yuridik manbalarga ko'ra, majburiy jamoat ishlari jazosini penalizatsiya qilinishi uzoq tarixga borib taqaladi. Mazkur jazo ko'plab xorijiy davlatlarda “jamoat ishlari” deb nomlanib, birinchi marta mazkur jazo turi 1971 yilda Shveysariya Jinoyat kodeksida belgilangan va faqat 7 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan jinoyatchilarga nisbatan qo'llanilgan. Keyinchalik, Shveysariyada jamoat ishlari jazosi voyaga yetmaganlar uchun asosiy jazo sifatida va mamlakatning ba'zi kantonlarida voyaga yetganlar uchun qo'shimcha jazo sifatida ham tayinlana boshlangan [7].

Bugungi kunda majburiy jamoat ishlari jazosini ijro etish Shveysariya, Angliya va Uels, Daniya, Germaniya, Fransiya, Germaniya, Isroil, Italiya, Lyuksemburg, Gollandiya, Shimoliy Irlandiya, Finlyandiya, Portugaliya, Shotlandiya, Chexiya, Kanada, AQSh kabi mamlakatlarda probatsiya xizmati vakolatiga kiritilganligi bilan e'tiborga molikdir.

Mehnatga layoqatli voyaga yetmaganlarga nisbatan tayinlanadigan hamda majburiy jamoat ishlaridan farqli ravishda haq evaziga bajariladigan axloq tuzatish ishlari jazosi O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2006-yil 3-fevraldagi 1-sonli “Sudlar tomonidan jinoyat uchun jazo tayinlash amaliyoti to'g'risida”gi qarori

19-bandining [ikkinchi xatboshisi](#)ga asosan 16 yoshga to‘lmagan shaxslarga nisbatan qo‘llanilmaydi [8].

Voyaga yetmaganlarga nisbatan axloq tuzatish ishlari jazosini ijro etishning o‘ziga xos xususiyatlari haqida to‘xtaladigan bo‘lsak, ushbu jazoni tayinlash va ijro etish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat, Jinoyat-ijroiya kodekslari hamda O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirining 2017-yil 27-iyuldagi 157-son [buyrug‘iga](#) asosan tasdiqlangan “Muayyan huquqdan mahrum qilish, axloq tuzatish ishlari va ozodlikni cheklash tariqasidagi jazolarning ijrosini tashkil etish hamda shartli hukm qilingan shaxslar ustidan nazoratni amalga oshirish tartibi to‘g‘risida”gi Yo‘riqnomada belgilangan.

Yuridik fanlar doktori S.S.Niyozovanning fikricha, axloq tuzatish tariqasidagi jazolarni ijro etishda mahkumlarning yoshi va ijtimoiy maqomi ahamiyatga ega bo‘lib, bu mahkumlarni muayyan toifalarga ajratib (differentsiatsiya) ular bilan individual ishlashni ta‘minlaydi [9, B.50].

Qayd etish lozimki, axloq tuzatish ishlari tariqasidagi jazoni ijro etish jarayonida mahkum O‘zbekiston Respublikasi qonunlarida va sud hukmida ko‘zda tutilgan cheklanishlardan tashqari O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari uchun belgilangan barcha huquqlardan foydalanadilar va majburiyatlarni bajaradilar. Bu qoida O‘zbekiston Respublikasi hududida shunday jazoni o‘tayotgan chet el fuqarolari va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarga nisbatan ham qo‘llaniladi.

Jazoni o‘tash muddati korxonada, muassasa, tashkilot ma‘muriyati voyaga yetmagan mahkumning yashash joyidagi tuman (shahar) ichki ishlar organlari probatsiya bo‘linmasidan xabarnoma olgan kundan, boshqa joylarda o‘taladigan axloq tuzatish ishlariga hukm qilingan shaxslar uchun esa — ular jazoni o‘tash uchun yuborilgan korxonada, muassasa, tashkilotda ish boshlagan kundan boshlanadi. Axloq tuzatish ishlariga jalb qilish haqidagi sud hukmlari (ajrimlari) ijroga kelgan kundan boshlab 10 kunlik muddatdan kechikmasdan ijro qilinadi.

Mahkumlarga nisbatan hukm ijrosini tashkil etish, mahkumlarni jazo o‘tashga jalb qilish, ularning ish haqidagi ajratmalarni to‘g‘ri ushlab qolish va o‘z vaqtida davlat foydasiga o‘tkazilishini nazorat qilish, shuningdek mahkumlarni o‘z vaqtida jazo o‘tashdan ozod qilish maqsadida axloq tuzatish ishlariga hukm qilingan shaxslarning shaxsiy hisobi yuritiladi.

Axloq tuzatish ishiga hukm qilingan mahkumlarning oylik ish haqidagi davlat daromadi hisobiga ushlab qolish mahkumning jazo muddatini o‘tashni boshlagan kundan amalga oshiriladi. Tuman (shahar) probatsiya bo‘linmalari xodimlari mahkumlarning hisobvaraqlari bo‘yicha oyma-oy ish haqidagi ushlab qolingani

chegirmalarning tushganligini “UzASBO” dasturiy majmuasi orqali Yagona g‘azna hisobvarag‘iga kirim qilingan mablag‘lar bilan solishtirib boradi hamda mahkumlarning ish haqidan ushlab qolgan chegirmalar o‘z vaqtida o‘tkazilmaganligi aniqlangan hollarda darhol undirish choralarini ko‘rishlari lozim.

Voyaga yetmaganlarga nisbatan ozodlikdan mahrum qilishga muqobil bo‘lgan jazolardan biri sifatida ozodlikni cheklash jazosi esa O‘zbekiston Respublikasining 2015-yil 10-avgustdagi O‘RQ-389-sonli [Qonuniga](#) asosan Jinoyat kodeksiga penalizatsiya qilingan bo‘lib, ushbu jazo voyaga yetmagan mahkumlarga nisbatan asosiy jazo chorasi sifatida olti oydan ikki yilgacha muddatga tayinlanadi. Mazkur jazoni ijro etish mahkumning yashash joyidagi tuman (shahar) probatsiya bo‘linmalari tomonidan yoki sud belgilaydigan, mahkumlarning sud belgilagan muayyan taqiqlarga (cheklashlarga) rioya etishi ustidan nazoratni amalga oshiradigan boshqa organ tomonidan amalga oshiriladi.

Ozodlikni cheklash jazosini ijro etish bo‘yicha xorijiy davlatlar tajribasiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, Yevropaning ko‘plab mamlakatlarida, shuningdek Meksika va AQShda balog‘atga yetmagan bolalarga nisbatan ozodlikni cheklash jazosini hamda sudlangan voyaga yetmaganlar ustidan nazoratni probatsiya xizmati amalga oshirishini ko‘rishimiz mumkin, ushbu tuzilmalar tarkibida maxsus nazoratni amalga oshiruvchi alohida zobitlar, shuningdek ularga jazoni ijro etishda maslahat beradigan psixologlar ham mavjud [10, C. 85.].

Litva va Polshada esa ozodlikni cheklash jazosi mahkumga ma‘lum vazifalar va taqiqlarni kiritishdan iborat bo‘lib, agar mahkum biron bir muhim sabablarga ko‘ra muayyan majburiyatlarni bajara olmasa, sud ozodlikni cheklash jazosini Jinoyat qurbonlari fondiga naqd pul to‘lash bilan almashtirishi mumkin[11].

Germaniya, Kanada hamda Latviya kabi mamlakatlarda favqulodda holatlar yuz bergan taqdirda mahkum jazoni ijro etuvchi organlarni xabardor etmagan holda o‘zining yashash joyini tark etishi mumkin. Biroq, xavf bartaraf etilishi bilan bu to‘g‘risida jazo ijrosini amalga oshiruvchi organni xabardor etish majburiyati mahkum zimamsiga yuklatiladi.

Ozodlikni cheklash jazosini ijro etish Angliyada ham probatsiya xizmati vakolatiga kiritilib, ushbu jazoga hukm qilinganlar ustidan elektron monitoringni muvofiqlashtirish Bosh inspeksiya zimmasiga yuklatilgan. Singapurda esa ozodlikni cheklash jazosini ijro etuvchi probatsiya xizmati Yoshlar siyosati va sport vazirligi tomonidan boshqarilishi [12, C. 38] e‘tiborlidir.

Ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijro etish masalalarini va ilg‘or xorijiy davlatlar tajribasini tahlil qilgan holda xulosa sifatida quyidagilarni ta’kidlash lozim.

Birinchidan, ilg‘or xorijiy davlatlar tajribasini tahlil qilgan holda Jinoyat-ijroiya qonunchiligiga jarima jazosini bo‘lib-bo‘lib to‘lash qanday tartib asosida amalga oshirilishi, bo‘lib-bo‘lib to‘lashda to‘lanishi lozim bo‘lgan jarimaning muayyan miqdori, muddatlari, shakli hamda usullari aniq belgilanishi maqsadga muvofiq. Shuningdek, voyaga yetmaganlarga nisbatan jarima jazoni ijro etishda ularning mustaqil daromad manbaiga ega ekanligi e’tiborga olinishi lozim.

Ikkinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksining 29-moddasida belgilangan axloq tuzatish ishlari jazosini o‘tayotgan mahkumning majburiyatlari bo‘yicha yuzaga kelayotgan huquqiy bo‘shliqlarni bartaraf etish maqsadida ularning majburiyatlari doirasini aniqlashtirish maqsadga muvofiq. Xususan, jazoni o‘tash muddati davomida mahkumning mehnat shartnomasini o‘zining tashabbusi bilan bekor qilmasligi to‘g‘risidagi majburiyatni belgilash lozim. Shuningdek, amaldagi Jinoyat-ijroiya kodeksiga axloq tuzatish ishlari jazosini o‘tayotgan mahkumning mehnat vazifalarini o‘zgartirish tartibi va shartlari bilan bog‘liq normalarni kiritilishi maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksiga ozodlikni cheklash jazosini ijro etish davomida qanday holatlar yuz bergan taqdirda (masalan, favqulodda holatlar – tabiiy, texnogen va ekologik tushdagi halokatlar yuz bergan hollarda yoxud mahkumning sog‘lig‘iga jiddiy xavf soluvchi vaziyat yuzaga kelganda) uy-joyidan chiqib ketishiga butunlay taqiq belgilangan mahkum o‘zining yashash joyini tark etishi mumkinligi to‘g‘risidagi norma kiritilishi maqsadga muvofiq. Ushbu mazmundagi normaning jinoyat-ijroiya qonunchiligida belgilanishi jazoni ijrosini amalga oshiruvchi organlar uchun mahkum tomonidan jazoni o‘tashdan bo‘yin tovlash holatlarini aniqlashda qonun normalarini turli xil tarzida talqin etilishini oldini olishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 7 noyabrdagi PQ–4006-sonli “Jinoyat-ijroiya qonunchiligini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaroriga asosan tasdiqlangan **2019–2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasi jinoyat-ijroiya qonunchiligini takomillashtirish Konsepsiyasi** // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 08.11.2018-y., 07/18/4006/2166-son, 13.12.2018-y., 06/18/5597/2300-son.

2. Salaev N.S. Differentiation, individualization, execution of criminal punishments and its goals: way to success. https://uzjournals.edu.uz/rev_law/vol1/iss1/25/
3. Niyozova S.S., Payzullaev Q.P. Jinoiy jazoni ijro etish muammolari. O‘quv qo‘llanma. – T.: TDYI nashriyoti, 2007.
4. “Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi. 03/19/572/3943-son; 04.12.2019-y., 03/19/586/4106-son.
5. Луковин К.Е. Зарубежная модель исполнения уголовного наказания в виде штрафа на примере стран континентальной системы права // Уголовно-исполнительное право. 2018. – Т.: 13(1–4), № 3
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-maydagi 346-son qarori bilan tasdiqlangan “Majburiy jamoat ishlari tariqasidagi jazoning ijrosini tashkil etish tartibi haqida”gi [nizom](#) // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018 y., 03/18/456/0512-son, 30.01.2018 y., 23.10.2019 y., 03/19/572/3943-son; 13.09.2019 y., 03/19/567/3737-son.
7. Грушин Ф.В. Обязательные работы в Российской Федерации: фактори появления и некоторые проблемы. Право и государство, № 1 (70), 2016.
8. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2006-yil 3-fevraldagi 1-sonli “Sudlar tomonidan jinoyat uchun jazo tayinlash amaliyoti to‘g‘risida”gi qarori // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 23.10.2018 y, 03/18/485/1552-son; 13.09.2019 y., 03/19/567/3737-son.
9. Niyozova S.S., Xaydarov Sh.D. Jinoyat-ijroiya huquqi moduli tushunchasi, predmeti va prinsiplari. O‘quv qo‘llanma. Mas’ul muharrir: B.B.Xidoyatov – T.: TDYU nashriyoti, 2020. – B.80
10. Бойко С.Б. Ограничение свободы как вид наказания за границей // Уголовное право. 2014. № 24. С. 205.
11. Foreign experience in the implementation of restriction of freedom as a type of criminal punishment (on the example of the criminal legislation of Poland and Lithuania) <http://sibac.info/conf/law/xi/27218>
12. Степашин В.М. Ограничение свободы как “новое альтернативное наказание” за рубежом // Научные основы уголовного права и процессы глобализации: материалы V Российского конгресса уголовного права. 2017. № 15. С. 38.